

05

การสื่อความหมาย เชิงวัฒนธรรม ผ่านสัญลักษณ์มงคลจีน ในงานจิตรกรรมดอกไม้ ของหลางซื่อหนิง¹

ปานชีวา บุตรราช²

รับบทความ: 16 สิงหาคม 2566 / แก้ไข: 16 กันยายน 2566 / ตอรับตีพิมพ์: 21 กันยายน 2566

<https://doi.org/10.14456/sbjfa.2023.11>

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดคตินมงคลจีนผ่านงานจิตรกรรมของหลางซื่อหนิง”

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

e-mail: qiuyongchun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ แนวคิด และความหมายทางคติมงคลจีนในงานจิตรกรรมจีนประเพณี และศึกษาวิถีวัฒนธรรมจีนผ่านผลงานและมุมมองของหลางซือหนิง (郎世宁) ซึ่งเป็นจิตรกรชาวต่างชาติประจำราชสำนักตั้งแต่รัชกาลคังซี ยิงเจิ้ง และเฉียนหลง สามยุคทองแห่งราชวงศ์ชิง การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากข้อมูลภาคเอกสาร หนังสือ เอกสารทางวิชาการต่างๆ รวมถึงบันทึกข้อมูลภาคสนาม จากการลงพื้นที่สำรวจและศึกษาข้อมูลภาพผลงานจิตรกรรมของหลางซือหนิงภายในพิพิธภัณฑ์ฯ หลังจากนั้นจึงทำการจัดระเบียบข้อมูลภาพวาดคติมงคลจีนออกเป็นประเภท เพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลงานจิตรกรรมของหลางซือหนิงที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ในประเด็นดังกล่าว ผลการศึกษารูปแบบ แนวคิด และความหมายทางคติมงคลจีนในงานจิตรกรรมจีนประเพณีในภาพวาดเดี่ยว จำนวน 2 ภาพ และภาพวาดชุด “อมตะบุปผาเขียน” จำนวน 16 ภาพ พบว่า หลางซือหนิงถ่ายทอดคติความหมายมงคลในภาพดอกไม้ที่ปรากฏสัญลักษณ์หรือคำพ้องเสียง โดยจัดกลุ่มได้ ดังนี้ 1) คติมงคลความเป็นวีรบุรุษ ผู้นำ มีความสง่างามสูงส่งและกล้าหาญ 2) คติมงคลด้านการมีอายุยืนหรือการเป็นอมตะ 3) คติมงคลด้านความมั่งคั่ง 4) คติมงคลเกี่ยวกับการมีบุตรหลาน หรือหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ และ 5) คติมงคลเรื่องความสุขความเจริญในชีวิต ภาพวาดดอกไม้เหล่านี้ไม่เพียงรักษาและประยุกต์ทักษะการวาดภาพด้วยเทคนิคภาพสีน้ำมันกับการใช้ปูนกันกระฉีกแบบจีน แต่ยังเติมไปด้วยคติมงคลในวิถีวัฒนธรรมจีน

คำสำคัญ: สัญลักษณ์มงคล / ศิลปะจีน / หลางซือหนิง / จิตรกรรมประเพณีจีน

วิธีอ้างอิง

ปานชีวา บุตรราช. (2566). การสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรมผ่านสัญลักษณ์มงคลจีนในงานจิตรกรรมดอกไม้ของหลางซือหนิง. *วารสารศิลป์ พีระศรี*, 11(2), 133-152 . <https://doi.org/10.14456/sbjfa.2023.11>

© 2023 ลิขสิทธิ์ โดยผู้เขียน และวารสารศิลป์ พีระศรี อนุญาตให้นำบทความไปเผยแพร่ได้ภายใต้สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์แบบแสดงที่มา-ไม่ใช้เพื่อการค้า-ไม่แก้ไขดัดแปลง (CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

05

Cultural Transmission through Auspicious Symbols in Lang Shining's Flora Paintings¹

Pancheewa Butrach²

Received: August 16, 2023 / Revised: September 16, 2023 / Accepted: September 21, 2023

<https://doi.org/10.14456/sbjfa.2023.11>

¹ This article is a part of research “A Study of Chinese Auspicious Concept Through Lang Shining’s Paintings”

² Chinese Division Instructor, Oriental Language Department, Faculty of Humanities, Chiang Mai University,
e-mail: qiuyongchun@gmail.com

Abstract

This article aims to study the cultural transmission through auspicious symbols in the flora painting collections of Lang Shining (郎世宁), an Italian artist who served as a court painter during the Golden Era of the Qing dynasty, from the reign of Kangxi, Yongzheng to Qianlong emperor. This qualitative research aims to study documentary research, e.g., academic papers and textbooks, including field notes. The fieldwork observes and collects Lang's Paintings information in the National Museum (Taipei). Afterward, the researcher organizes paintings by auspicious symbol themes to make the final comparative analysis between auspicious symbol themes related to Lang's paintings. The painting types, concepts, and auspicious beliefs in traditional Chinese paintings are studied by two flora paintings and a 16-piece "Immortal Blossoms of an Eternal Spring" set. The study revealed the auspicious belief grouping through Lang's flora painting as following concepts: 1) Heroic character with gracefulness and nobility; 2) Longevity or immortality; 3) Wealth; 4) Fertility or a perfect family; 5) Happiness or a prosperous life. Lang's flora paintings represented his skill in oil painting techniques with fine-brush style. This flower collection not only maintained Chinese stylistic brushwork incorporated with Western art of realism and composition but also abounded with auspicious signs of Chinese culture.

Keywords: Auspicious Symbol / Chinese Arts / Lang Shining / Traditional Chinese Painting

Citation

Butrach, P. (2023). Cultural Transmission Through Auspicious Symbols in Lang Shining's Flora Paintings. *Silpa Bhirasri (Journal of Fine Arts)*, 11(2), 133-152. <https://doi.org/10.14456/sbjfa.2023.11>

© 2023 by the author(s); Silpa Bhirasri (Journal of Fine Arts). This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-Non Commercial-No Derivatives License (CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

1. บทนำ

การใช้สัญลักษณ์นับเป็นส่วนหนึ่งของคติชนที่สะท้อนอัตลักษณ์ ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี รวมถึงมโนทัศน์ของชาวจีนที่สืบทอดอย่างยาวนาน สัญลักษณ์สื่อสารผ่านงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม พัฒนาเป็นลวดลายสัญลักษณ์มงคล (吉祥图案) ที่สวยงามและแฝงความหมาย สัญลักษณ์มงคลจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจบริบทวัฒนธรรม เข้าใจคตินิยม ตลอดจนเข้าใจอัตลักษณ์ความเป็นจีนได้อย่างถ่องแท้ (Li, 1988: 1-2) อัตลักษณ์เหล่านี้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาจีนหลายชั่วอายุคน สัญลักษณ์อันหลากหลายล้วนแล้วแต่บ่งบอกคติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมและประเพณี สะท้อนให้เห็นวิถีแห่งชนชาติ สังคมและประวัติศาสตร์ หัวใจสำคัญของสัญลักษณ์อยู่ที่ “ความเป็นสิริมงคล” แนวคิดวัฒนธรรมดังกล่าวมีคำเรียกขานว่า “วัฒนธรรมมงคล” (吉祥文化) ซึ่งเป็นแบบอย่าง que แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนปรารถนาสิ่งที่สามารถดลบันดาลให้เกิดความสุขความเจริญ เป็นการแสวงหาความสุขทางจิตใจ รวมไปถึงความสมบูรณ์และเพียบพร้อมที่ชีวิตมนุษย์ทุกรูปนามควรได้รับ

ตั้งแต่ยุคบรรพกาล การเกิดขึ้นของสัญลักษณ์มงคลสะท้อนความหมายของการแสวงหาชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความมั่งหวัง ความต้องการ การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาชนะโรคภัยไข้เจ็บ ธรรมชาติ หรือความตาย ความเชื่อเรื่องลางดีหรือสิ่งมงคลเริ่มก่อตัวจากพื้นฐานการดำรงชีพ จากอดีตจวบจนปัจจุบัน สัญลักษณ์มงคลเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีน สะท้อนให้เห็นการอวยชัยให้พร (สุภาณี ปิยพสุนทรา, 2550: 3) การเฉลิมฉลองและกำลังใจที่ทุกคนต้องการให้บังเกิด

ความนึกคิดที่มุ่งมั่นเรื่องโชคลาภหรือความปรารถนาความมั่นคงยั่งยืนยังสะท้อนผ่านมโนทัศน์การใช้ภาษา ชาวจีนนำคำศัพท์ที่พ้องเสียงกับคำมงคลสร้างประติมากรรมเชิงสัญลักษณ์ นำคำนามของสัตว์ พืชพันธุ์และสรรพสิ่งในธรรมชาติหรือคำกริยาที่พ้องเสียงสร้างรูปจำลองหรือสัญลักษณ์ (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2549: 11-12) ตัวอย่างเช่น สัญลักษณ์รูปปลา เกาซือเหยียน (陶思炎) ศาสตราจารย์ด้านคติชนวิทยาเสนอว่า “บรรพบุรุษจีนใช้สัญลักษณ์และรูปภาพที่เกี่ยวข้องแนบแน่นกับชีวิตเพื่อสร้างกำลังใจ ปลอดภัย จิตวิญญาณ การใช้สัญลักษณ์ในภาพวาดเพื่อเป็นสัญลักษณ์มงคลที่เก่าแก่ที่สุดภาพหนึ่งในวัฒนธรรมจีนเรียกว่าวัฒนธรรมภาพปลา (中国鱼文化) สัญลักษณ์ภาพปลาแสดงความหมายของการอยู่รอดและการสืบพันธุ์ของมนุษยชาติ” (Huo, 2013) นอกจากนี้ คำว่าปลาพ้องเสียงกับคำว่า อู่ (余) ซึ่งแปลว่าเหลือ ดังสำนวน เหนียนเหนียนโหยวอู่ (年年有余) ที่แปลว่าเหลือกินเหลือใช้ ภาพปลาทั้งแบบปลาเดี่ยวและแบบปลาคู่ค่อยๆ กลายเป็นสัญลักษณ์มงคลในวัฒนธรรม (Zheng, 2005: 288) สัญลักษณ์มงคลเหล่านี้ล้วนปรากฏในภาพวาดฝาผนัง ลวดลายเครื่องปั้นดินเผา ลวดลายประดับสถานที่ รวมถึงในงานจิตรกรรม

คติมงคลจีนปรากฏให้เห็นเด่นชัดในวัฒนธรรมยุคก่อนราชวงศ์ฉิน มโนทัศน์การกำเนิดของตัวอักษรคำว่าสวยหรืองดงาม “เหมย” (美) เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำว่า “หยาง” (羊) ที่แปลว่าแกะหรือแพะ

ดั่งบันทึกของ สวีเซิน (许慎; ประมาณ 58-147 ปี ก่อน ค.ศ.) สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ผู้เขียนอักขรานุกรม
 ชั่วเหวินเจียจื่อ 《说文解字》 ได้อธิบายความหมายของตัวอักษรเหมยว่า “งาม” และ “รส” เป็นเช่น
 เดียวกัน ดังแกะและความใหญ่ยิ่ง แกะนั้นยังเป็นสัตว์เลี้ยงหลักหกชนิด (美，甘也，从羊从大。羊在
 六畜给主膳也。) สัตว์เลี้ยงหลักหกชนิด (六畜) ในสมัยจีนโบราณประกอบด้วย ม้า วัว แกะ ไก่ สุนัข
 และสุกร คนจีนโบราณเชื่อกันว่าหากเลี้ยงสัตว์ทั้งหกเป็นมงคลในการดำเนินชีวิต แบ่งเป็นสัตว์เลี้ยงที่เป็น
 อาหารคือ แกะ ไก่ และสุกร ส่วนสัตว์เลี้ยงไว้ใช้งานคือ ม้า วัว และสุนัข

ดังนั้น เมื่อตีความตามความหมายข้างต้น “ความงาม” ก็คือ “แกะ” ถูกเข้าใจได้ว่าเป็นสัญลักษณ์
 ของ “ความยิ่งใหญ่” (大) ดังนั้น “羊大” ที่หมายถึง ความยิ่งใหญ่ของแกะ นำมาซึ่งความสุขสมบูรณ์และ
 ความพึงพอใจ บทวิเคราะห์จากวิชาการปัจจุบันก็มองว่า ตัวอักษรเหมยเปรียบเสมือนคนสวมมงกุฎหัวแกะ
 หรือมองเหมือนคนสวมหัวแกะก็ได้ สิ่งนี้บ่งบอกว่า การสวมหัวแกะใช้ประกอบพิธีกรรมบวงสรวงบางสิ่ง
 บางอย่าง เป็นสัญลักษณ์ของผู้นำหรือหัวหน้าเผ่าที่แสดงความหมายถึง “ความยิ่งใหญ่” (大) อาจสันนิษฐาน
 ได้ว่า คำว่า “งาม” ยังเป็นแสดงถึงการชื่นชมหัวหน้าเผ่า เพราะเมื่อตีความข้างต้นจะเห็นถึงความสอดคล้อง
 แนวคิดของคนสมัยโบราณในความหมายของ “ความดีงาม” (善) ทั้งในด้านของชีวิตและการกระทำ
 อันสะท้อนไปถึงคติความเชื่อเรื่องมงคลจีนที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน (Zhang, n.d.)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า คติมงคลจีนนับเป็นส่วนหนึ่งของคติชน (folklore) ที่สะท้อนให้
 เห็นถึงอัตลักษณ์ (identity) ในความเชื่อ ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมจีน ซึ่งรวมไปถึงความ
 เป็นหนึ่งเดียวกันทางความคิดของประชาชาติ มีความสัมพันธ์กับความปรารถนาของมนุษย์ที่มุ่งหวังและ
 แสวงหาถึงความสุข ความสมบูรณ์ของชีวิต มโนทัศน์เหล่านี้ได้ผ่านกาลเวลามาอย่างยาวนาน จนก่อเกิดเป็น
 แบบอย่างของการสร้างรูปลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมด้วย “ภาพ” และ “สัญลักษณ์” ในงานศิลปะแขนงต่างๆ
 อาทิ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม จุลศิลป์ ฯลฯ

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบ แนวคิด และความหมายทางคติมงคลจีนในงานจิตรกรรมจีนประเพณี
- 2.2 เพื่อศึกษาวิถีวัฒนธรรมจีนผ่านผลงานและมุมมองของกลางซื้อหนึ่งซึ่งเป็นจิตรกรชาวต่างชาติ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวคิดคติมงคลจีนผ่านงานจิตรกรรมของกลางซื้อหนึ่งครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
 (Qualitative Research) โดยศึกษาจากข้อมูลภาคเอกสาร หนังสือ เอกสารทางวิชาการต่างๆ โดยแบ่ง
 เนื้อหาที่จะศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ 1. ด้านคติมงคลจีนที่แสดงออกถึงแนวคิด คติ ความหมาย และรูป
 แบบของภาพวาดที่สะท้อนความเชื่อด้านคติมงคลจีน 2. ด้านงานจิตรกรรมของกลางซื้อหนึ่ง โดยเน้นในช่วง
 ชีวิตการทำงานเป็นจิตรกรราชสำนัก และกระบวนการถ่ายทอดภาพวาดที่แสดงออกถึงแนวคิดคติมงคลจีน
 และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (field research) จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจ และเรียนรู้ข้อมูลของภาพ

ผลงานจิตรกรรมของหลางซื่อหนิงภายในพิพิธภัณฑสถาน ที่เก็บรักษาผลงาน หลังจากนั้นจึงทำการจัดระเบียบข้อมูลภาพ โดยจำแนกข้อมูลภาพวาดคติมงคลจีนออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลงานจิตรกรรมของหลางซื่อหนิงที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ในประเด็นดังกล่าว โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงถึงรูปแบบ เนื้อหา และวัฒนธรรมคติมงคลจีน สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษาแบบความเรียงกับภาพ

4. ขอบเขต

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะผลงานจิตรกรรมจีนประเภทประเพณีประเภทภาพดอกไม้ของหลางซื่อหนิง ในบริบทของการสะท้อนความหมายคติมงคลจีน ภาพดังกล่าวเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานพระราชวังแห่งชาติกู้กงไทเป (ไทเป) ไต้หวัน และพิพิธภัณฑสถานพระราชวัง (กู้กง) ปักกิ่ง ซึ่งจะคัดเลือกผลงานตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ เป็นผลงานที่แฝงความหมายเชิงวัฒนธรรมคติมงคลจีน

5. ทบทวนวรรณกรรมและผลการวิจัย

5.1 วัฒนธรรมสัญลักษณ์มงคลจีน

หวางจ้าวจี (王作楫; 1939 - ปัจจุบัน) ผู้เชี่ยวชาญด้านคติชนวิทยาของจีนได้กล่าวถึงสัญลักษณ์มงคลของจีนว่า “เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากผู้ที่เฝ้ารอชีวิตที่ดีขึ้นและแสวงหาความสุขทางจิตใจมาเป็นเวลานานนับพันปี” คำว่า มงคล (吉祥) เมื่อตีความตามตัวอักษร หมายถึง 吉利 และ 祥和 หมายถึง มีโชค ลาภสุกมมงคล ในทางคติชนวิทยาจีนจำแนกวัฒนธรรมมงคลของจีนออกเป็น 8 ประเภทใหญ่ ประกอบด้วย 1) ถ้อยวจีมงคล 2) อักษรเลขมงคล 3) นักษัตรมงคล 4) สัตว์ศักดิ์สิทธิ์มงคล 5) สัตว์มงคล 6) เทศกาลมงคล 7) จรรยามงคล และ 8) พฤษภามงคล ดังนั้น สัญลักษณ์มงคลจึงนำเสนอรูปธรรมของการอวยชัยให้พรเฉลิมฉลอง ให้กำลังใจ เป็นสิ่งดีงามที่ทุกคนต้องการให้บังเกิดกับชีวิต ต้องการเห็นหรือได้ยิน เพื่อเป็นกำลังใจให้กับตัวเองและเพื่ออวยชัยแก่ผู้อื่น กลายเป็นประเพณีที่นิยมกันแพร่หลายในหมู่ประชาชนพัฒนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและสมบัติทางปัญญาที่ล้ำค่าของชาวจีนตราบนานทุกวันนี้

5.2 ประวัติโดยสังเขปของหลางซื่อหนิง

หลางซื่อหนิง หรือ จูเซปเป คาสติลิโยเน (Giuseppe Castiglione, 1688 -1766) เป็นจิตรกรชาวเมืองมิลาน อิตาลี ผู้เดินทางมาประเทศจีนกับคณะนักบวชเยซุอิต เดิมการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในจีนยังมีได้เป็นไปโดยเสรี คณะนักบวชได้ดำเนินกุศโลบายต่างๆ ให้ราชสำนักแมนจูยอมรับ จนกระทั่งได้เข้าเฝ้าพระเจ้าชิงชื้อจู่ (จักรพรรดิซุ่นจื้อ 順子) ต่อมาในรัชสมัยของพระเจ้าชิงเซ่งจู่ (จักรพรรดิคังซี 康熙) ทรงสนพระทัยดาราศาสตร์ แผนที่ ปฎิทิน รวมถึงศิลปะตะวันตก สำนักงานเยซุอิตแห่งมิลานจึงคัดเลือกและส่งคาสติลิโยเนเดินทางมายังกรุงปักกิ่งเมื่อปี ค.ศ. 1715 คาสติลิโยเนได้ถวายภาพวาดสุนัขที่งามสะอาดตา สร้างความสนพระทัยให้แก่จักรพรรดิคังซีอย่างยิ่ง เมื่อทรงให้วาดภาพหวั่นอนเป็นที่พอพระทัย จึงได้เป็นจิตรกรหลวง

เพียงหกปีหลังเข้าสู่สำนักจิตรกรรมหลวง จักรพรรดิคังซีก็สวรรคต จักรพรรดิยงเจิ้งยังทรงให้เขาทำงานรับใช้ต่อ และเป็นโอกาสอันดีที่มีโอกาสรู้จักกับองค์ชายหงลี่ซึ่งในอนาคตจะขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิ (จักรพรรดิเฉียนหลง 乾隆) (Arnold & Corsi, 2003) แม้ว่าพระราชนิยมของจักรพรรดิยงเจิ้งคือภาพเหมือนบุคคล แต่หลวงซื่อหนิงก็มีโอกาสสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในหัวข้ออื่นๆ ถวาย รวมถึงภาพนกและดอกไม้ (花鸟画) ซึ่งเป็นภาพวาดหลักของจิตรกรรมประเพณีจีน ภาพของหลวงยังแฝงด้วยคติมงคลจีนในการถวายพระพรแด่องค์จักรพรรดิ

เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากราชสำนักชิง จิตรกรประนีประนอมหล่อหลอมตนเองเข้ากับสังคมวัฒนธรรมจีน การวาดภาพจิตรกรรมแบบมาตรฐานตะวันตกของหลวงซื่อหนิงค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจนแตกต่างอย่างมีเอกลักษณ์ จิตรกรรมตะวันตกโดยทั่วไปใช้เทคนิคของสีน้ำมันบนผ้าใบ (oil painting on canvas) หรือใช้สีฝุ่นบนแผ่นไม้ (tempera on board) เป็นส่วนใหญ่ หัวข้อในการวาดภาพมักเป็นเรื่องราวของเทพปกรณัมกรีก-โรมัน ประวัติพระคริสต์ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวของบุคคลสำคัญ ซึ่งล้วนต่างไปจากคตินิยมของชาวจีนอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น หลวงซื่อหนิงอาศัยการดัดแปลง ประยุกต์ลักษณะการวาดภาพจิตรกรรมรูปแบบใหม่ด้วยการผสมผสานแบบอย่างคตินิยมจีนเข้ากับเทคนิคตะวันตก ซึ่งเป็นสิ่งแปลกใหม่ของสังคมจีน ภาพวาดยังคงกลืนอายและชนบทการใช้พุทธรูปกันรวมถึงการใช้สีแบบจีน คงไว้ซึ่งจิตวิญญาณแบบภาพจิตรกรรมจีนทุกประการ ในขณะที่การสร้างองค์ประกอบของภาพใช้เทคนิคของหลักทัศนียวิทยา ใช้เส้นนำสายตาที่แสดงมิติและระยะใกล้ไกล เน้นน้ำหนักและแสงเงาแบบจิตรกรรมตะวันตก ทำให้ผลงานมีความสมจริง สวยงาม มีมวลและปริมาตร มีลักษณะโดดเด่น ภาพจิตรกรรมจีนประเพณี (国画) เป็นชนบทการวาดภาพที่แสดงอัตลักษณ์จีน ใช้คุณสมบัติของหมึกและสีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจีนวาดลงบนกระดาษเซียวหรือผ้าไหม โดยทั่วไป เทคนิคหลักของการวาดภาพจิตรกรรมจีนประเพณีมีอยู่ 2 แบบ ได้แก่ 1) เทคนิคแบบก่งปี้ (工笔) หรือการใช้พุทธรูปขนาดเล็ก วาดอย่างพิถีพิถัน ภาพมีรายละเอียดสูง ใช้สีสดใสและเน้นความประณีตงดงาม และ 2) เทคนิคแบบสือหม้อ (水墨) หรือการใช้พุทธรูปวาดอย่างอิสระ ปาดหมึกอย่างรวดเร็ว น้ำหนักเกิดจากความอ่อนความเข้มของน้ำหมึก ไม่นับรายละเอียดแต่แสดงพลังทางอารมณ์ผ่านลายเส้นของหมึก

หลวงซื่อหนิงเลือกใช้เทคนิคก่งปี้สำหรับจิตรกรรมราชสำนัก เพราะเป็นเทคนิควิธีที่เหมาะสมในการแสดงทักษะฝีมือของเขา ผสมผสานจุดเด่นของจิตรกรรมตะวันตกเข้ากับจิตรกรรมจีนประเพณี ต่อมาเมื่อล่วงเข้าสู่รัชสมัยพระเจ้าชิงเกาจงหรือเฉียนหลง เป็นที่ทราบกันดีว่า ทรงโปรดวิद्याการตะวันตกเช่นเดียวกับพระอัยกาคังซี จักรพรรดิเฉียนหลงให้ความสำคัญต่อบรรูปแบบของจิตรกรรมตะวันตกที่หลวงซื่อหนิงสามารถนำมาประยุกต์รวมกันกับภาพแนวจีนได้อย่างกลมกลืน ดังตัวอย่าง สาทิสลักษณ์ “จักรพรรดิเฉียนหลงเสด็จตรวจพลสวนสนาม” (乾隆皇帝大阅图) ภาพเหมือนบุคคลม้วนภาพชุด “จักรพรรดิเฉียนหลงกับเหล่าวังหลัง” (乾隆帝及后妃图卷) และภาพชุด “ทศอาชา” (十骏图) เป็นต้น หลวงซื่อหนิงได้ขยายขอบเขตผลงานก้าวล้ำงานจิตรกรรมประเพณีไปสู่ขอบเขตใหม่อย่างภาพเหมือนบุคคลที่มีใช้ภาพสองมิติ ภาพกิจกรรมของราชสำนักที่ถ่ายทอดชีวิตความเป็นอยู่ในสมัยนั้น จากผลงานที่หลงเหลือ

ตกทอดมาถึงปัจจุบัน สามารถกล่าวได้ว่าหลานชื่อนี้เป็นจิตรกรหลวงคนโปรดของจักรพรรดิเฉียนหลง เขาถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1766 และได้รับพระราชทานตำแหน่งขุนนางชื่อหลาน (侍郎) ให้เป็นเกียรติ โดยฝังศพไว้ ณ สุสานมิชชันนารีเกิงกงจ้าวหลันที่เขตซีเฉิง กรุงปักกิ่ง ถือว่าเป็นจิตรกรตะวันตกผู้ได้รับการยอมรับในประวัติศาสตร์ศิลปะจีน

5.3 การสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรมผ่านสัญลักษณ์มงคลจีนในภาพดอกไม้ของหลานชื่อนี้

ตลอดระยะเวลาสามช่วงรัชกาลที่เรียกว่าเป็นยุคทองของราชวงศ์ชิง หลานชื่อนี้ทำงานในฐานะจิตรกรหลวง บ่มเพาะความเข้าใจต่อวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นจีน สะท้อนความเข้าใจผ่านทักษะทางศิลปะขั้นสูงอย่างการใช้พู่กัน หมึกและสีบนผ้าไหม รวมถึงหัวข้อภาพวาดที่เลือกนำเสนอ งานศิลปะซึ่งผสมผสานโลกตะวันตกกับตะวันออกเข้าด้วยกันของหลานชื่อนี้พัฒนามาถึงขีดสุดในแบบที่ไม่มีใครเหมือน เผยให้เห็นมิติใหม่แห่งศิลปะจีนยุคโบราณ โดยเฉพาะการวาดภาพเหมือนบุคคลและการวาดภาพสมจริง (realism painting) ในหัวข้อการศึกษานี้ เพื่อศึกษาการสื่อความหมายสัญลักษณ์มงคลในจิตรกรรมประเพณีหมวดภาพดอกไม้ ผู้วิจัยเลือกตัวอย่างผลงานแนวสมจริงที่เป็นภาพเดี่ยวสองภาพและภาพชุดหนึ่งชุด ดังนี้

ภาพเดี่ยวชื่อ “ชุมนุมมงคล” (聚瑞图) (ภาพที่ 1) วาดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1725 (National Palace Museum, n.d.a) ภาพดังกล่าวเป็นภาพของดอกบัวในแจกันสีลาตล คำว่าดอกบัวภาษาจีนคือ “เหอฮวา” (荷花) พ้องเสียงกับ “เหอ” (合) ที่แปลว่า ประုံดอง/รวมกัน นอกจากนี้ คำว่าดอกบัวยังเรียกอีกอย่างว่า “เหลียนฮวา” (莲花) พ้องเสียงกับ “เหลียน” (连) ที่หมายถึงความต่อเนื่อง นามทั้งสองของดอกบัวจึงเจือสัญลักษณ์ของมงคลนาม เช่นเดียวกับคำว่าแจกัน ภาษาจีนคือ “ผิง” (瓶) ก็พ้องเสียงกับ “ผิง” (平) ที่แปลว่าสันติ ดังนั้น ภาพดอกบัวในแจกันจึงเปรียบได้กับการถวายพระพรให้รัชกาลยงเจิ้งมีแต่สันติสุขอย่างต่อเนื่อง บ้านเมืองร่มเย็น ประชาปรองดอง

ในปี ค.ศ. 1732 หลานชื่อนี้ผลิตงานจิตรกรรมแนววัฒนธรรมมงคลจีนอีกหนึ่งชิ้น คือ ภาพเดี่ยวชื่อ “เทศกาลตวนอู่” (午瑞图) (National Palace Museum, n.d.b) (ภาพที่ 2) เทศกาลตวนอู่ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินจันทรคติ เป็นวันสำคัญที่ชาวจีนจัดเพื่อรำลึกถึงกวีเอกชวีหยวนผู้รักชาติ ชาวจีนมีธรรมเนียมรับประทานจั้งจื่อ (粽子) หรือบ๊ะจ่าง และประเพณีพายเรือมังกร

ภาพที่ 1

(ภาพซ้าย) หลางซือหนิง, ชุมนุวมงคล (聚瑞图), 1725, หมึกและสีบนผ้าไหม, 173 x 86.1 ซม.

หมายเหตุ. จาก *Gathering of Auspicious Signs*, by L. Shining, 1725 (<https://theme.npm.edu.tw/exh104/giuseppecastiglione/en/page-2.html>). Copyright by National Palace Museum

ภาพที่ 2

(ภาพขวา) หลางซือหนิง, เทศกาลตวนอู่ (午瑞图), 1732, หมึกและสีบนผ้าไหม, 140 x 84 ซม.

หมายเหตุ. จาก *Long Shining Wurui Tu Axis*, by L. Shining, 1732 (<https://www.dpm.org.cn/collection/paint/230374.html>). Copyright by National Palace Museum

องค์ประกอบภายในภาพ “เทศกาลตวนอู” ประกอบด้วยแจกันที่ไม่ได้มีเพียงดอกไม้ แต่ยังแซมใบพีช สมุนไพร อาทิ ดอกทับทิม (石榴花) ดอกสูลุย (蜀葵花) ใบผู่เฉ่า (蒲草叶) ด้านซ้ายล่างของภาพวางตะกร้าแปดเหลี่ยมบรรจุผลเชอร์รี่ (樱桃) และลูกไหนด (李子) ส่วนบริเวณด้านขวาของภาพวาดจิ้งจอกจำนวน 5 ลูก สัญลักษณ์เหล่านี้ล้วนบ่งบอกถึงเทศกาลวันที่ห้าเดือนห้า และแฝงไว้ด้วยการถวายพระพรแด่องค์จักรพรรดิ ทับทิมแทนความหมายการมีบุตรหลานมากมาย ลูกไหนดแทนความมั่งมี อิงเถาแทนความหมายของอายุวัฒนะ

สำหรับภาพชุด ผู้วิจัยเลือกผลงานหัวขออนกและดอกไม้ชุด “อมตะบุปผาเซียน” (仙萼长春图册) ประกอบด้วยภาพวาดจำนวนทั้งหมด 16 ภาพ แต่ละภาพมีขนาด 33.3 × 27.8 เซนติเมตรเท่ากัน ลักษณะเป็นสมุดภาพ วาดระหว่าง ค.ศ.1722 -1735 เพื่อถวายแด่จักรพรรดิยงเจิ้ง (National Palace Museum, n.d.c) ปัจจุบัน ภาพชุดนี้เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไต้หวัน เอกลักษณ์สำคัญของ “อมตะบุปผาเซียน” อยู่ที่การใช้เทคนิคการวาดแบบกบปี่ด้วยลายเส้นละเอียดละไม ดอกไม้เต็มไปด้วยสีสันสดใสสมจริง องค์ประกอบของวัตถุในภาพจัดสมดุล นอกจากทรงคุณค่าเชิงศิลปะแล้วยังเต็มไปด้วยความหมายที่สื่อถึงความเป็นมงคลตามคติความเชื่อจีน ภาพวาดทุกภาพมีองค์ประกอบที่จัดวางอย่างลงตัว ดอกไม้ทั้งหมดมีรูปทรงและมิติ มีความมันวาวของดอกและใบพีช ตลอดจนใช้เทคนิคแสงเงาบนวัตถุทำให้ดูแล้วสมจริงแบบงานศิลปะตะวันตก

หัวขออนกและดอกไม้เป็นหนึ่งในแนวทางที่จิตรกรจีนแนวจิตรกรรมประเพณีนิยมวาด แม้จะเรียกว่า “นกและดอกไม้” แต่ในความเป็นจริงยังอาจครอบคลุมถึงหัวข้อดอกไม้ นก ปลา แมลง (花鸟鱼虫) ซึ่งสามารถนำมาใช้จัดวางองค์ประกอบรวมกับองค์ประกอบอื่นในธรรมชาติ เช่น ก้อนหิน ต้นไม้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้จิตรกรรมหัวขออนกและดอกไม้โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ คือ ใช้ภาพของนกและดอกไม้แฝงความหมายที่เป็นสิริมงคล สะท้อนความเชื่อ วิถีชีวิต และทัศนคติของวัฒนธรรมมงคลที่เกิดจากการเปรียบเทียบ คำพ้องเสียง รูปทรง สัญลักษณ์

จากการศึกษาจิตรกรรมชุด “อมตะบุปผาเซียน” (ภาพที่ 3; เรียงตามลำดับในภาพประกอบ) จำนวน 16 ภาพ พบสัญลักษณ์ต่างๆ ดังนี้

1. **หมุดานหรือดอกโบตั๋น (牡丹)** - ผู้วาดวาดดอกโบตั๋นเป็นภาพแรก บริเวณด้านขวาบนของภาพ ประทับราชลัญจกรสีแดงของจักรพรรดิเฉียนหลงว่า “สมบัติที่ศานาแห่งองค์จักรพรรดิเฉียนหลง” (乾隆御览之宝) ดอกโบตั๋นได้รับยกย่องว่าเป็นราชินีบุปผาแห่งแผ่นดินด้วยสีสันหลากหลาย มีทั้งอ่อนหวานและฉูดฉาด กลิ่นหอมและรูปทรงกลีบดอกที่งดงาม สูงศักดิ์ เป็นที่ชื่นชอบของชาวจีนมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ดังปรากฏหลักฐานในบทกวีว่าเมื่อถึงฤดูใบไม้ผลิ ตั้งแต่จักรพรรดิถึงสามัญชนล้วนมีประเพณีชมโบตั๋น (Li, 1988: 32; พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2549: 21)

2. **เกาฮวาหรือดอกท้อ (桃花)** – ตามคติความเชื่อจีน ไม้ท้อเป็นพืชมงคลที่สามารถบัดเป่าสิ่งเลวร้าย ดอกท้อสื่อความหมายของการกำเนิดหลังช่วงเวลาอันหนาวเย็น เปรียบดังการต้อนรับชีวิตใหม่ที่กำลังจะมาเยือน ผลท้อยังเป็นสัญลักษณ์ของเทพอายุวัฒนะ แทนความหมายของอายุยืนยาวเป็นอมตะ ดังตัวอย่างภาพเทพผู้เฒ่าถือผลท้อที่มักพบเห็นแพร่หลาย (Zheng, 2005: 174) ผู้วาดเสริมภาพของนกนางแอ่นเกาะอยู่บนกิ่งท้อเป็นคู่ แสดงสัญลักษณ์แห่งชีวิตในฤดูใบไม้ผลิเช่นเดียวกับดอกไม้ และยังเป็นสัญลักษณ์ของความรักที่เคียงคู่กัน (Jipai, 2021)

3. **ดอกเสาย่า (芍药)** – เสาย่าเป็นดอกไม้ในสกุลโบตัน กลีบดอกสีชมพูหรือขาว สีฉ่ำสวยงาม คล้ายโบตันแต่ใบเล็กกว่า นิยมปลูกไว้เพื่อชื่นชมความงามเช่นเดียวกัน ภาษาดอกไม้ของเสาย่าหมายถึงมิตรภาพและความรักของหนุ่มสาวประจำเทศกาลเดือนเจ็ด (七夕) ดอกเสาย่าจึงถูกแทนความหมายถึงความรักที่ไม่เสื่อมคลายของคู่รัก (Cai Ge, 2020)

4. **ดอกไผ่ถั่งและอวี้หลัน (海棠与玉兰)** – ไผ่ถั่งเป็นไม้อยืนต้นที่ยามออกดอกจะบานสะพรั่งเป็นพุ่มใหญ่ สื่อความหมายของความอบอุ่น ความสวยงามสดชื่น (Huayu, 2013) ส่วนอวี้หลันหรือแมกโนเลีย เป็นพืชตระกูลดอกจำปีสีขาวดูขมุกขมัว หมายถึงความสง่างามและเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม (Li, 1988: 37)

5. **ดอกอวี๋เหมยเหรินและหูเตี๋ย (虞美人蝴蝶花)** – ดอกอวี๋เหมยเหริน หมายถึงดอกป๊อปปี้จีน ที่มาของชื่อมาจากนามของอวี๋จี (虞姬) อนุภรรยาของอู๋ปา่หวาง (楚霸王) ตำนานเล่ากันว่าหลังจากนางเชือดคอตาย เลือดที่หยดลงบนพื้นดินทำให้ดอกไม้บริเวณนั้นมีสีแดง จึงเรียกว่าดอกอวี๋เหมยเหริน สื่อถึงการทะนุถนอมความทรงจำที่มีอาลัยมึนเมา ส่วนดอกหูเตี๋ย (蝴蝶花) หมายถึงดอกไอริสสีสื่อลักษณะเป็นช่อที่ชูตั้งขึ้นเด่นเป็นสง่า แทนความรักอันบริสุทธิ์ (Huayu, 2016a)

6. **ดอกหวงชื้อเหมย (黄刺玫牡丹 หรือ 黄刺么与鱼儿牡丹)** – ประกอบด้วยดอกไม้สองชนิด คือ กุหลาบหวงชื้อเหมย กับดอกอวี๋เออร์หมู่ตานหรือเหอเปาหมู่ตาน (荷包牡丹) หวงชื้อเหมยกิ่งสีน้ำตาลมีหนามแหลม หมายถึงความรักความหลงใหล ความหวังให้อีกฝ่ายเข้าใจ (Huayu, 2016b) ดอกอวี๋เออร์หมู่ตานสีชมพูรูปทรงหัวใจส่วนปลายเหมือนหยดน้ำสีขาว หมายถึงคำมั่นสัญญาและคำตอบรับการวิวาท์ (Hua Jiang, 2014) ผู้วาดทำการจัดองค์ประกอบของภาพ โดยวาดนกแก้วปากชมพูตัวเล็กสองตัวตัวหนึ่งเกาะอยู่บนเอนยอดกิ่ง ส่วนอีกตัวหนึ่งซ่อนอยู่ทางมุมล่างขวา

7. **ดอกสือจู่ (石竹)** – เป็นดอกไม้ในตระกูลคาร์เนชั่น มีสีสันฉูดฉาดสะดุดตา ส่วนใหญ่มักมีดอกสีชมพูและสีแดง แผ่นใบกว้าง กลีบดอกเป็นแฉกสีขาวซ้อนกันเป็นหยักทำให้มองดูคล้ายกับปีกผีเสื้อ ดอกสือจู่นิยมใช้แสดงถึงรักบริสุทธิ์ ความสามารถ ความกล้าหาญ และความงามของหญิงสาว (Huayu, 2016c)

8. **ดอกอิงเถา (樱桃) หรือ ดอกเซอร์รี่** – ในคติมงคลจีน ผลอิงเถาแฝงความหมายของการอวยพรให้อายุยืน ดอกอิงเถาเป็นตัวแทนความงามดุจครุณีแรกแย้ม ความรักเดียวใจเดียว ในภาพมีนกแก้วปากเทียนที่นกขนาดเล็ก สีสดใส จะงอยปากปลายงุ้ม ทางสั้น นิสัยรักสงบและออกหาอาหารเป็นคู่ จึงมักใช้เปรียบเปรยถึงคู่รัก (Liu, 2020)

9. ดอกอิงซู (罌粟) - หมายถึงดอกฝิ่นจีน ยามผลิดอกสีสันสดใส เป็นดอกไม้ที่มีทั้งส่วนที่เป็นยาและส่วนที่มีพิษ อิงซูจึงมีความหมายทั้งความงามชวนหลงใหลเย้ายวนใจ และความงามที่มีพิษสง (Huayu, 2016d)

10. ดอกดิงเซียงม่วงขาว (紫白丁香) - ดิงเซียงเป็นไม้ผลัดใบหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ช่อดอกเป็นสีขาวหรือสีม่วง แสดงถึงความไร้เดียงสา รักแรกและความรักนิรันดร์ ในขณะที่ภาพของนกนางแอ่นคู่บนกิ่งดอกดิงเซียง เสริมความหมายของสัญลักษณ์แห่งความรักที่เคียงคู่กันและกัน (Huayu, 2015a)

11. ดอกไป๋เหอและโบตัน (百合花牡丹) - ไป๋เหอเป็นไม้ดอกสกุลดอกกลี๋ย วัฒนธรรมมณฑลจิน คำว่า “ไป๋เหอ” หมายถึงความมั่นคงสถาพร ใช้เป็นสัญลักษณ์ครอบครัวยุคใหม่เปี่ยมไปด้วยความสุขและความรัก ใคร่กลมเกลียว ดอกไป๋เหอยังหมายถึงความสำเร็จและสมปรารถนา (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2549: 19)

12. ไม้มรกตและดอกบานเช้า (翠竹牽牛) - ต้นไม้มรกตเป็นไม้ขนาดเล็ก ลำต้นและปล้องสีเขียวสดใสดุกลายสีอัญมณี ไม้เป็นสัญลักษณ์ของวิญญูชน กล้าหาญ อ่อนน้อม และแข็งแกร่ง สีเขียวขจีของต้นไม้มักใช้แทนความหมายของความเยาว์วัย (ปิยะแสง จันทวงศ์ไพศาล, 2552: 225) ส่วนดอกบานเช้าเป็นดอกไม้รูปแตรที่บ้านเมื่อต้องแสงอรุณ แสดงสัญลักษณ์ของความแข็งแกร่งและชีวิต (Huayu, 2015b)

13. ดอกบัวและดอกฉือกุ (荷花慈姑花) - กวีโบราณพรรณนาสรรเสริญบัวว่า “เกิดแต่โคลนตม ทว่าไม่แปดเปื้อน” จึงเป็นสัญลักษณ์ของความสูงส่งบริสุทธิ์ บัวเป็นดอกไม้ที่รัก ผัก เมล็ดล้วนสามารถรับประทานเป็นยาได้ ส่วนดอกฉือกุเป็นไม้น้ำ ดอกสีขาวเล็ก เป็นสมุนไพรเช่นกัน ดอกไม้ทั้งสองมีความหมายแทนความบริสุทธิ์และโชควาสนา และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2549: 20)

14. ดอกถั่วและข้าวฟ่าง (豆花稷穗) - ดอกถั่วเป็นความหมายของความอุดมสมบูรณ์ การอำนวยพรถึงความมั่งคั่ง (Qingjiao qingnian, n.d.) ส่วนข้าวฟ่างลักษณะเป็นช่อรวง แสดงถึงความหมายของการเจริญเติบโตและฤดูกาลเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ การวาดภาพของนกกระจอกทั้งสัตว์ที่กำลังแสดงท่าทางหยอกเย้ากันอย่างสนุกสนาน สะท้อนให้เห็นบรรยากาศสดชื่นมีชีวิตชีวายามท้องฟ้าแจ่มใสช่วงต้นฤดูใบไม้ผลิ

15. ดอกหงอนไก่ (鸡冠花) - ในวัฒนธรรมมณฑลจิน ดอกหงอนไก่เป็นสัญลักษณ์ของการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง และยังหมายถึงชัยชนะในการสอบแข่งขันหรือความสำเร็จในการเข้ารับราชการ เพราะหงอนไก่อมีลักษณะคล้ายหมวกของขุนนางจีน จึงทำให้ส่วนที่ชูช่อคล้ายกับหงอนของไก่ตัวผู้กลายมาเป็นสัญลักษณ์แห่งความสำเร็จดังกล่าว (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2549: 22)

16. ดอกเบญจมาศ (菊花) - เบญจมาศเป็นภาพจิตรกรรมภาพสุดท้ายของสมุดภาพ “อมตะบุปผาเขียน” ดอกเบญจมาศในสัญลักษณ์มณฑลจินมีกลีบซ้อนหนาหลายชั้น หมักกลมแน่น ยากโรยรา สื่อความหมายของการมีอายุยืนยาว นอกจากนี้ ยังใช้เป็นสัญลักษณ์ของความสูงส่ง (ปิยะแสง จันทวงศ์ไพศาล, 2552: 239; Li, 1988: 28) ดอกเบญจมาศทนทานต่อสภาพอากาศเย็นจึงเป็นสัญลักษณ์ของความแกร่งกล้า เนื่องจากเป็นภาพวาดปิดท้าย บริเวณด้านซ้ายมือของภาพประทับราชลัญจกรจักรพรรดิเฉียนหลง บ่งบอกว่า เป็นสมบัติส่วนพระองค์ ส่วนบริเวณด้านบนขวายังมีการประทับตราเพิ่มเติมคือราชลัญจกรของรัชกาลต่อมานั้นคือจักรพรรดิเจี๋ยซิง บริเวณด้านล่างมุมขวาของภาพ เขียนตัวอักษรจีนตัวบรรจงว่า “เฉิน (สรรพนามบุรุษที่หนึ่งใช้แทนตัวขุนนาง) หลางชื่อหนึ่งเป็นผู้วาดถวาย” (臣郎世宁恭画)

A หมู่ตันหรือดอกโบตัน

B เถาฮวาหรือดอกท้อ

C ดอกเสาย่า

D ดอกไผ่ถั่งและอวี๋หลัน

E ดอกอวี๋เหมยหรือเหรินและหุเตีย

F ดอกหวงซือเหมย

G ดอกซือจู๋

H ดอกอิงเถา

I ดอกอิงซู

J ดอกตึงเซียงม่วงขาว

K ดอกไปเหอและโบตัน

L ไม้มรดกและดอกบานเช้า

M ดอกบัวและดอกฉือกู

N ดอกถั่วและข้าวฟ่าง

O ดอกหงอนไก่

P ดอกเบญจมาศ

ภาพที่ 3

กลางชื่อหนึ่ง, สมุดภาพอมตะบุผาเซียน (仙萼长春图册) จำนวน 16 ภาพ, 1722 -1735, หมึกและสีบนผ้าไหม, แต่ละภาพมีขนาด 33.3 × 27.8 ซม. พิพิธภัณฑ์พระราชวังแห่งชาติกู้กงไถเป่ย์ (ไทเป) ได้หวน

หมายเหตุ. จาก Yongzheng Reign (1723-1735): Immortal Blossoms in an Everlasting Spring, by L. Shining, 1722 -1735 (<https://theme.npm.edu.tw/exh105/hongkong/en/page-3.html#main>). Copyright by National Palace Museum

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาพเดี่ยวของกลางชื่อหนึ่งและผลงานชุด “อมตะบุผาเขียน” อุดมไปด้วยความหมายเป็นมงคล สัตว์ที่วาดก็ใช้จำนวนคู่ซึ่งถือว่าดีงามตามคติความเชื่อจีน ความหมายเชิงสัญลักษณ์ดังกล่าวแสดงถึงความรอบรู้และความเข้าใจที่จิตรกรมีต่อบริบททางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี

7. ผลการศึกษา

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ แนวคิด และความหมายทางคติมงคลจีนในงานจิตรกรรมจีนประเพณีของกลางชื่อหนึ่งจากภาพวาดดอกไม้ แสดงถึงการเล่นคำพ้องเสียงที่พ้องกับศัพท์ที่มีความหมายมงคล โดยใช้สัญลักษณ์ดอกไม้แทนคติความเชื่อ เช่น ดอกบัวแทนวิญญูชนผู้สง่างาม ข้าวฟ่างและทับทิมแทนความหมายการมีลูกหลานสืบสกุล ลูกโหนดแทนความร่ำรวย เซอร์รี่หรือองุ่นแทนความหมายของอายุวัฒนะ ฯลฯ การสร้างสรรค์ผลงานชุด “อมตะบุผาเขียน” ได้ถ่ายทอดสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านสัญลักษณ์มงคลจีนด้วยภาพของดอกไม้หลากชนิดและนกหลายสายพันธุ์ ทั้งหมดล้วนสื่อความหมายที่เป็นมงคลตามคติจีนทั้งสิ้น ทำให้สันนิษฐานได้ว่า กลางชื่อหนึ่งมีความรู้ความเข้าใจต่อวัฒนธรรมจีนในระดับลึกซึ้ง

ภาพจิตรกรรมชุด “อมตะบุผาเขียน” ทั้ง 16 ภาพ ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มของคติมงคลที่พบได้ผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

กลุ่มของคติมงคลจากภาพจิตรกรรมชุด “อมตะบุผาเขียน” 16 ภาพ

คติมงคล	ความหมายแฝง	ตำแหน่งในภาพที่ 3
คุณลักษณะของวิญญูชน	ความเป็นวีรบุรุษ ความสูงส่ง ความกล้าหาญ ความสง่างาม คุณธรรม	A, D, G, I, L, M, P
อายุขัย	อายุยืนยาว ความมีอายุวัฒนะ	B, H, L, P,
ลาภยศ	ความร่ำรวย ความก้าวหน้าในอาชีพการงาน	L, N, O
วงศ์ตระกูล	การมีบุตรหลานมากมาย มีทายาทสืบสกุล ความอุดมสมบูรณ์	J, M, N
ความสุข	โชควาสนา การประสบแต่สิ่งพึงปรารถนา ความสมหวังในรัก การครองคู่ชั่วนิรันดร์	B, C, E, F, G, H, J, M, N

เมื่อแบ่งกลุ่มคติมงคลที่ปรากฏผ่านสัญลักษณ์หรือคำพ้องเสียง ผู้วิจัยแบ่งได้ห้าหมวด คือ 1) คุณลักษณะของวิญญูชน หมายถึงความเป็นวีรบุรุษ ผู้นำ มีความสง่างามสูงส่งและกล้าหาญ นอกจากนี้ยังมีคุณธรรม มีภาพดอกไม้จำนวน 6 ภาพที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ 2) คติมงคลด้านอายุขัย หมายถึงการมีอายุยืนหรือการเป็นอมตะ พบภาพที่มีความหมายนี้รวมทั้งสิ้น 3 ภาพ 3) คติมงคลด้านลาภยศ หมายถึงความมั่งคั่งร่ำรวย ความก้าวหน้าในอาชีพการงาน พบภาพที่มีความหมายนี้รวมทั้งสิ้น 3 ภาพ 4) คติมงคลเกี่ยวกับวงศ์ตระกูล หมายถึงการมีบุตรหลานมากมาย มีทายาทสืบสกุล หรือหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ พบภาพที่มีความหมายนี้รวมทั้งสิ้น 3 ภาพ และ 5) คติมงคลเรื่องความสุข ซึ่งมีขอบเขตกว้างและครอบคลุมหมวดอื่นๆ ในที่นี้ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตเฉพาะความเป็นสิริมงคลด้านโชควาสนา การประสบแต่สิ่งพึงปรารถนา ความสมหวังในรักและการอยู่ร่วมกันจนแก่จนเฒ่า พบภาพที่มีความหมายนี้รวมทั้งสิ้น 9 ภาพ

เมื่อเชื่อมโยงช่วงเวลาที่เกิดการผลิตผลงานจิตรกรรมเข้ากับยุคสมัยและบริบทของราชสำนัก อาจกล่าวได้ว่าการนำเสนอภาพชุดดังกล่าวมุ่งเน้นที่ตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของภาพ นั่นคือจักรพรรดิ การวาดภาพที่สื่อนัยด้านความเป็นวิญญูชนและเน้นคติมงคลด้านความสุขเป็นพิเศษจึงเป็นทั้งการถวายพระพรและเป็นการเชิดชูพระเกียรติแก่จักรพรรดิในขณะเดียวกัน ขณะที่จำนวนภาพซึ่งกล่าวถึงการอวยพรให้มีอายุยืนยาว การอวยพรในเรื่องลาภยศและวงศ์ตระกูล มีจำนวนลดหลั่นลงมา ดังนั้น อาจสันนิษฐานได้ว่าจิตรกรต้องการสื่อว่า องค์จักรพรรดิถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติของวิญญูชนผู้มีความสุขกับชีวิต มีโชคลาภวาสนา มีพระพลานามัยที่แข็งแรงและมีทายาทสืบสกุล โดยใช้ภาพวาดเป็นสื่อเทิดพระเกียรติ

8. บทสรุป

การสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรมผ่านสัญลักษณ์มงคลจีนในงานจิตรกรรมของหลวงซื่อหนิง ปรากฏให้เห็นตั้งแต่ช่วงรัชกาลจักรพรรดิยงเจิ้งในภาพวาดเดี่ยว ได้แก่ ภาพ “ขุนนวมงคล” (ค.ศ. 1725) แสดงความหมายของการถวายพระพรให้รัชกาลยงเจิ้งมีแต่สันติสุขอย่างต่อเนื่อง บ้านเมืองร่มเย็น และภาพ “เทศกาลสวนอู๋” (ค.ศ. 1732) ที่สะท้อนสัญลักษณ์วัฒนธรรมมงคลจีนและประเพณีเทศกาลวันที่ทำเดือนห้า รวมไปถึงการแฝงไว้ด้วยการถวายพระพรแด่องค์จักรพรรดิ เช่น ทับทิมแทนความหมายการมีบุตรหลานมากมาย ลูกไหนดแทนความมั่งมี และอิงเถาแทนความหมายของอายุวัฒนะ เป็นต้น การสร้างสรรค์ภาพวาดทั้งสองนี้ด้วยสัญลักษณ์มงคลแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในวัฒนธรรมจีนของจิตรกร อีกทั้งนำเสนอการผสมผสานระหว่างจิตรกรรมจีนกับจิตรกรรมตะวันตก

ผลการศึกษาภาพวาดชุด “อมตะบุปผาเขียน” จำนวน 16 ภาพ ซึ่งวาดขึ้นระหว่าง ค.ศ.1722 -1735 พบรูปแบบ แนวคิด และความหมายทางคติมงคลจีนในงานจิตรกรรมจีนประเพณีในภาพวาดชุดนี้ คือ ภาพชุดดังกล่าวปรากฏสัญลักษณ์มงคลที่หลากหลาย เช่น ความสุข เกียรติยศ การมีอายุยืนยาว ครอบครัวที่สมบูรณ์ เป็นต้น เป็นการแสดงสัญลักษณ์เชิงความหมายตามคติมงคลจีนด้วยภาพดอกไม้ที่มีนามพ้องเสียงอันเป็นมงคลทั้ง 16 ภาพ

ภาพวาดดอกไม้ของจิตรกรหลวงชื่อหนึ่งยังสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจในเชิงลึกที่จิตรกรมีต่อวิถีวัฒนธรรมจีนผ่านผลงานและมุมมองชาวต่างชาติที่รับราชการในราชสำนักแมนจู จิตรกรผลิตผลงานโดยอาศัยทักษะและเทคนิคการวาดสีน้ำมันของตะวันตก แต่ใช้วิธีวาดที่เน้นความประณีตแบบจีน ภาพวาดชุดนี้ไม่เพียงรักษาขนบลายเส้นแบบจีนโดยจัดวางองค์ประกอบและความสมจริงของภาพอย่างศิลปะตะวันตก แต่ยังอุดมไปด้วยสัญลักษณ์เกี่ยวกับสิริมงคลตามความเชื่อจีน สื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้ง ภาพจิตรกรรมดอกไม้ดังกล่าวเผยให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้และปรับตัวของชาวต่างชาติให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมพื้นถิ่น ตลอดจนความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดของวัฒนธรรมจีน สามารถสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรมจนกระทั่งสร้างความประทับใจแก่ผู้ชม ไม่ว่าในฐานะคอลเลกชันภาพวาดส่วนพระองค์ของจักรพรรดิหรือฐานะสมบัติของโลก ส่งต่อความงามอันเป็นอมตะและความซาบซึ้งข้ามผ่านกาลเวลาจวบจนปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง (References)

- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2549). ฮก ลก ซิ่ว โชคลาภ อายุยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). มติชน.
- ปิยะแสง จันทวงศ์ไพศาล. (2552). 108 สัญลักษณ์จีน. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สุภาณี ปิยพสุนทร. (2550). ร้อยเรียงเรื่องเล่าภาพมงคลจีน. สุขภาพใจ.
- 李祖定. (1988). 中国传统吉祥图案. 上海科学普及出版社.
- 郑军. (2005). 民间吉祥图案. 北京工艺美术出版社.
- 彩哥. (2020). 芍药的寓意. <https://zhuanlan.zhihu.com/p/133309628#:~:text=>
- 花匠网. (2014, 七月 1). 花语大全. <https://m.huajiang.cc/article/1281.html>
- 花语. (2013, 六月 21). 海棠花的花语. <https://www.hua.com/huayu/10965.html>
- _____. (2016a, 一月 5). 虞美人的花语. <https://www.hua.com/huayu/13938.html>
- _____. (2016b, 三月 16). 蝴蝶花的花语. <https://m.hua.com/huayu/15058.html>
- _____. (2016c, 六月 2). 黄刺玫的花语. <https://m.hua.com/huayu/16141.html>
- _____. (2016d, 三月 7). 石竹花的花语. <https://m.hua.com/huayu/14933.html>
- _____. (2015a, 十一月 26). 罂粟花的花语. <https://www.hua.com/huayu/13430.html>
- _____. (2015b, 十二月 7). 牵牛花的花语. <https://www.hua.com/huayu/13612.html>
- 霍明琨. (2013). 说“吉祥”. https://epaper.gmw.cn/gmrb/html/2013-10/29/nw.D110000gmr_b_20131029_2-13.htm
- 極客派. (2021). 燕子有什麼寓意，燕子象徵什麼? . <https://www.jipai.cc/a/202103/266294.html>
- 刘惠琳. (2020). 樱桃的花语是什么. <https://wenda.huabaike.com/zwyh/57953.html>
- 今日青年. (n.d.). 豆花的解釋. <https://qjyouth.com/ci/2/13484.html>

- 张都爱. (n.d.). 论美学意义上的“美”及其意义建构. http://philosophy.cupl.edu.cn/local/2/0C/73/E6E671425388172E8A420D761DD_155209C9_5E6EC.pdf?e=.pdf
- Arnold, L. & Corsi, E. (2003). *Of the Mind and the Eye: Jesuit Artists in the Forbidden City in the Seventeenth and Eighteenth Centuries*. Wayback Machine Internet Archive. <https://web.archive.org/web/20160826030536/http://www.ricci.usfca.edu/research/pacrimreport/prr27.pdf>
- Cai Ge. (2020). *The meaning of peony*. Zhuhu. [https://zhuanlan.zhihu.com/p/133309628#:~:text=Chantarawongpaisarn,P.\(2009\).108ChineseAuspicioussymbols.Se-Education.\[inThai\]Chantarojjananon,P.\(2006\).HokLokSiewGoodlucklonglife.\(4thed\).Matichon.\[inThai\]HuaJiang.\(2014,July1\).Huayudaquan:FlowerlanguageEncyclopedia.https://m.huajiang.cc/article/1281.html\[inChinese\]](https://zhuanlan.zhihu.com/p/133309628#:~:text=Chantarawongpaisarn,P.(2009).108ChineseAuspicioussymbols.Se-Education.[inThai]Chantarojjananon,P.(2006).HokLokSiewGoodlucklonglife.(4thed).Matichon.[inThai]HuaJiang.(2014,July1).Huayudaquan:FlowerlanguageEncyclopedia.https://m.huajiang.cc/article/1281.html[inChinese])
- Huayu. (2013, June 21). *Flower language of Malus spectabilis*. Hua. <https://www.hua.com/huayu/10965.html> [in Chinese]
- _____. (2016a, January 5). *Flower language of Yu meiren*. Hua. <https://www.hua.com/huayu/13938.html> [in Chinese]
- _____. (2016b, March 16). *Flower language of Hudie hua*. Hua. <https://www.hua.com/huayu/15058.html> [in Chinese]
- _____. (2016c, June 2). *Flower language of Huang Ci Mei*. Hua. <https://www.hua.com/huayu/16141.html> [in Chinese]
- _____. (2016d, March 7). *Flower language of Shizhu*. Hua. <https://www.hua.com/huayu/14933.html> [in Chinese]
- _____. (2015a, November 26). *Flower language of Yingsu*. Hua. <https://www.hua.com/huayu/13430.html> [in Chinese]
- _____. (2015b, December 7). *Flower language of Qian niu*. Hua. <https://www.hua.com/huayu/13612.html> [in Chinese]
- Huo, M. (2013). *Say “auspicious”*. Guanming Daily. https://epaper.gmw.cn/gmrb/html/2013-10/29/nw.D110000gmrb_20131029_2-13.htm [in Chinese]
- Jipai. (2021). *What does the swallow mean and what does the swallow symbolize?*. <https://www.jipai.cc/a/202103/266294.html> [in Chinese]
- Li, Z. (1988). *Chinese Traditional Auspicious patterns*. Popular Science Press. [in Chinese]
- Liu, H. (2020). *What is the flower language of Cherry?*. Huabaike. <https://wenda.huabaike.com/zwyh/57953.html> [in Chinese]

- National Palace Museum. (n.d.a). *The Years Before and After Coming to China*. <https://theme.npm.edu.tw/exh104/giuseppecastiglione/en/page-2.html>
- _____. (n.d.b). *Lang Shining Wurui Tu Axis*. <https://www.dpm.org.cn/collection/paint/230374.html>
- _____. (n.d.c). *Yongzheng Reign (1723-1735): Immortal Blossoms in an Everlasting Spring*. <https://theme.npm.edu.tw/exh105/hongkong/en/page-3.html#main>
- Piyaphashuntra, S. (2007). *One hundred tales Chinese Auspicious images*. Sukaphabjai. [in Thai]
- Qingjiao qingnian. (n.d.). *Explanation of Douhua*. QJYouth. <https://www.qjyouth.com/ci/2/13484.html> [in Chinese]
- Shining, L. (1725). *Gathering of Auspicious Signs* [Online image]. National Palace Museum, Taiwan. <https://theme.npm.edu.tw/exh104/giuseppecastiglione/en/page-2.html>
- _____. (1732). *Lang Shining Wurui Tu Axis* [Online image]. National Palace Museum, Taiwan. <https://www.dpm.org.cn/collection/paint/230374.html>
- _____. (1735). *Immortal Blossoms in an Everlasting Spring* [Online image]. National Palace Museum, Taiwan. <https://theme.npm.edu.tw/exh105/hongkong/en/page-3.html#main>
- Zheng, J. (2005). *Folk Auspicious patterns*. Beijing Arts and Crafts Press. [in Chinese]
- Zhang, D. (n.d.). *On the Beauty in Aesthetics and Its Construction of Meaning*. http://philosophy.cupl.edu.cn/_local/2/0C/73/E6E671425388172E8A420D761DD_155209C9_5E6EC.pdf?e=.pdf [in Chinese]

